

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

НАУМЕНКО Артем Олександрович

УДК 338.341.1(477)

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ УКРАЇНИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Харків 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий консультант – доктор наук з державного управління, професор
Заслужений працівник освіти України
ДОМБРОВСЬКА Світлана Миколаївна,
Національний університет цивільного захисту
України, начальник навчально-науково-
виробничого центру.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ПРИХОДЬКО Ігор Павлович,
Дніпровський аграрно-економічний університет,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою

доктор наук з державного управління, професор
УЛЬЯНЧЕНКО Юрій Олександрович,
Харківський регіональний інститут державного
управління Національної академії державного
управління при Президентові України,
професор кафедри економічної політики та
менеджменту

доктор наук з державного управління, професор
АНТОНОВА Людмила Володимирівна
Чорноморський державний університет імені
Петра Могили,
професор кафедри обліку і аудиту

Захист відбудеться «10» квітня 2020 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, ауд. 3 (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «10» березня 2020 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Грабар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження Трансформація системи державного управління аграрнопромислового комплексу (далі АПК) обумовлена радикальними змінами умов господарювання, що відбуваються в економіці України та напрямами, визначених стратегією «Україна-2020».

До змін, які вирішальним чином вплинули на необхідність реорганізації системи державного управління агропромисловим комплексом, в першу чергу необхідно віднести перехід від централізованого планування аграрного виробництва і розподілу матеріально-технічних ресурсів і продукції до використання ринкових механізмів державного управління цими процесами. Сучасний етап розвитку АПК України характеризується зміною стосунків власності і формуванням багатоукладної економіки, кроком до європейської спільноти і посиленням внаслідок цього конкуренції на внутрішньому агропродовольчому ринку. Причому, входження України в міжнародний ринок відбувається без належної попередньої підготовки, спрямованої на забезпечення конкурентоспроможності сільського господарства і інших секторів АПК, що зв'язано з істотними ризиками, здатними привести до подальшого поглиблення кризи в аграрному секторі. Як свідчить світова практика, головною умовою рішення перерахованих проблем, включаючи зниження ризиків, підвищення ефективності і конкурентоспроможності АПК являється вдосконалення системи державного управління в галузі.

У останні сім років намітилися позитивні тенденції в розвитку аграрного сектора економіки. Це невелике зростання виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств, початок процесу відновлення управління АПК. Проте темпи розвитку агропромислового виробництва не можна вважати достатніми для забезпечення продовольчої безпеки України. Рівень державного управління АПК, який реалізується в основному за рахунок виділення державних і регіональних бюджетних коштів на виробництво і забезпечення пільгового кредитування залишається недостатнім, а система господарського самоврядування АПК знаходиться на стадії становлення.

В результаті стає усе більш значимим формування нової системи управління, здатної забезпечити безперервну адаптацію комплексу до умов зовнішнього середовища, що швидко міняються. При цьому засадничим завданням його наукового забезпечення є обґрунтування раціонально-необхідного і раціонально - можливого АПК.

Питання методології формування державного управління у сфері формування аграрного сектору, а також визначення його видів і рівнів у ті чи іншій мірі досліджували А.Антонов, В. Беглиця, Т. Бельська, О. Борисенко, В. Горбулін, Н. Дацій, І. Драган, А. Дегтяр, В. Дзюндзюк, С. Домбровська, Т. Іванова, О. Іляш, О. Крюков, С.Майстро, Я. Малик, А. Латинін, В. Настюк, І.Приходько, Д.Плеханов, Є. Романенко, В. Степанов, В. Стрельцов,

А. Халецька та ін..

Механізмам державного управління розвитку галузей та сфер економіки приділяли увагу такі науковці, як О. Амосов, В. Бакуменко, О. Бобровська, О. К. Ващенко, І. Застрожникова, Д. Карамішев, О. Коротич, О.Крюков, Ю. Куц, В. Мамонова, Н. Статівка, Ю. Шаров, В. Шведун та ін.

Економічні, правові та інші аспекти державного управління, у т. ч. у сфері агропромислової безпеки та формування дієвого аграрного комплексу, розглядали також зарубіжні вчені, такі як : Брю С.Л., Гелбрейт Дж. К., Грегори П., Дорнбуш Р., Денисон Э., Дуглас Н., Кейнс Дж. М., Леонтьев В.В., Лидлейн Н., Льюїс У.А., Макконнелл К.Р., Медисон А., Мендельсон Л., Минцберг Г., Мгардаль Г., Перло В., Пребиш Р., Самуельсон П., Сентеш Т., Фишер С, Фридмен М., Хаукен П., Шумпетер Й., Alexander L.D., Cliford O.K., Drucker P., Katz D., Higgins J.M., Morris W.T., Porter M.E., Thompson A.A.

Проте міру розробленості наукової проблематики розвитку системи державного управління АПК не можна назвати вичерпною. Сучасний стан системи управління агропромисловим комплексом потребує подальшої розробки наукових підходів до формування і оптимізації функціонування органів державного управління АПК і формулювання нових пропозицій з їх вдосконалення; в узагальненні досвіду державної фінансової підтримки АПК за кордоном і розробці пропозицій з її вдосконалення; у виявленні сучасних принципів формування і функціонування органів господарського управління і уточненні їх функцій; обґрунтуванні можливих варіантів формування органів державного управління на районному рівні з різними статусами; у розробці і адаптації вдосконалених моделей органів управління аграрним сектором .

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України за такими темами: 1) «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007), у межах якої дисертант визначив шляхи підвищення ефективності механізмів державного управління агропромисловим комплексом України; 2) «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (ДР № 0115U002035), у якій автором обґрунтовано підходи до формування дієвих механізмів державного управління агропромисловим комплексом України.

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні й розробці практичних рекомендацій щодо оптимізації механізмів державного управління агропромисловим комплексом України.

З урахуванням наведеного визначення мети дисертаційного дослідження, виділено такі науково-теоретичні, методологічні та практико орієнтовані завдання:

- визначити сучасні підходи до формування системи державного управління агропромисловим комплексом;
- проаналізувати досвід закордонних держав в управлінні агропромисловим комплексом;
- оцінити розвиток механізмів державного управління агропромисловим комплексом України;
- розкрити методичні особливості визначення характеристик і показників фінансового механізму державного управління в агропромисловому комплексі;
- охарактеризувати організаційно-правові механізми державного управління формуванням багатуокладної економіки в агропромисловому комплексі;
- визначити й науково обґрунтувати шляхи підвищення ефективності економічного механізму державного управління на етапі модернізації економіки України;
- розробити напрями формування адаптаційної схеми державного управління розвитку агропромислового комплексу ;
- окреслити систему оптимізації механізмів державного управління забезпеченням стійкого розвитку агропромислового комплексу;
- розкрити механізми впровадження комплексної програми державного управління стійким розвитком агропромислового комплексу.

Об'єктом дослідження є державне управління агропромисловим комплексом України.

Предмет дослідження механізми державного управління агропромисловим комплексом України.

Методи дослідження. Для досягнення зазначеної вище мети дослідження і вирішення поставлених завдань дисертантом широко використовувалися загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі вдосконалення механізмів державного управління агропромисловим комплексом України.. Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливність

висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи державного управління агропромисловим комплексом України; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів державного управління агропромисловим комплексом України; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль механізмів державного управління агропромисловим комплексом України, уточнити їх функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, Укази Президента України, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна дисертаційної роботи й отриманих результатів полягає в розв'язанні актуальної наукової проблеми щодо теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо оптимізації механізмів державного управління агропромисловим комплексом України. При цьому наукова новизна конкретизується в таких положеннях:

уперше:

– запропоновано модель оптимізації механізмів державного управління забезпеченням стійкого розвитку агропромислового комплексу який включає нормативно-правовий, інституційний, організаційно-економічний інформаційно-комунікаційний механізми у сфері розвитку сільського господарства на засадах забезпечення сталого розвитку, що є взаємозалежними та взаємоузгодженими між собою та функціонують на основі узагальнених принципів (кооперації, фермерства, та формування холдингів) і кооперативних цінностей як на державному так регіональному рівнях;

– визначено базис впровадження напрямів адаптаційної схеми державного управління розвитку агропромислового комплексу, який запропоновано законодавчо закріпити для забезпечення стратегічності реалізації цієї основної функції, що в систематизованому вигляді охоплює інституційну діяльність органів державного управління щодо цілепокладання, прогнозування, планування і програмування в зазначеній сфері, спрямованого на вирішення завдань стабільного соціально-економічного розвитку держави, її регіонів і суспільства, збалансоване задоволення інтересів яких визнано необхідною умовою для підтримки економіки сільського господарства на належному рівні;

– обґрунтовано механізми впровадження комплексної програми державного управління стійким розвитком агропромислового комплексу, що в комплексі передбачають формування тенденцій, за яких постійні законодавчі зміни у сільському господарстві детермінують забезпечити стабілізацію і подальше збільшення виробництва продуктів харчування, підвищення ефективності роботи АПК і конкурентоспроможність його продукції, поліпшення економічного положення агропромислових підприємств.

удосконалено:

– методологічні підходи до визначення й обґрунтування шляхів підвищення ефективності економічного механізму державного управління на етапі модернізації економіки України, що дасть змогу підвищення доходів працівників, зайнятих в агропромисловому комплексі, розвитку соціальної інфраструктури села, вдосконалення організаційного облаштування аграрного виробництва і економічних стосунків, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва і його стійкості;

– наукові засади розвитку державного управління агропромисловим комплексом на основі проаналізованого закордонного досвіду, що, на відміну від існуючих, передбачають комплексне вдосконалення внутрішньо- і зовнішньополітичної діяльності держави у цій сфері шляхом концептуалізації її пріоритетів, які розділено залежно від суб'єктного складу та спрямованості їх діяльності на два блоки, а саме: 1) пріоритети діяльності державних інституцій розвитку агропромислового комплексу України (з урахуванням її інтеграційних прагнень і безпекових завдань); 2) пріоритети діяльності недержавних інституцій у сфері розвитку аграрних холдингів (при формуванні, реалізації та контролі державної політики в цій сфері);

дістали подальшого розвитку:

– понятійний апарат науки державне управління в частині визначення дефініції «*державне управління агропромисловим комплексом*», що представляють собою систему суб'єктів економічного сектору держави, діяльність яких передбачає вчасне визначення ймовірностей виникнення негативних процесів у сільськогосподарському секторі економіки держави, що характеризується як діяльністю органів і установ усіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової) з вироблення та здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на всі сфери суспільства з метою збереження та забезпечення стійкого розвитку держави й світового співтовариства; прийняття відповідних управлінських рішень і контроль за їх виконанням через налагодження зворотного зв'язку між цими суб'єктами й об'єктами державного управління;

– методичні положення державного управління щодо визначення витрат і результативності етапів основного процесу функціонування АПК, їх забезпечення і обслуговування, на основі методів угруповань, кореляційного аналізу і застосування систем імовірнісних співвідношень, впливи чинників і

заходів, що забезпечують оцінку, для визначення раціональних значень характеристик АПК і його підсистем за рівнями ієрархії;

– обґрунтування системного підходу до застосування досвіду закордонних держав в управлінні агропромисловим комплексом, які в межах концепцій, доктрин та стратегій передбачають забезпечення високої результативності державних і недержавних інституцій, отримання системного ефекту в забезпеченні інтересів держави створення економічних, соціальних і матеріально-технічних умов становлення ринку та дотримання принципу поєднання економічних і соціальних цілей.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретико-методологічні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних концептуальних і науково-методичних висновків, пропозицій та рекомендацій щодо інституційного забезпечення розвитку механізмів державного управління агропромисловим комплексом України.

Основні надбання полягають в тому, що в сукупності вони становлять теоретичну і методологічну основу для практичного вдосконалення механізмів державного управління агропромисловим комплексом України.

Зокрема, результати дослідження сприятимуть удосконаленню механізму багатоканального фінансування галузі та створюють основу щодо оптимізації державного управління суспільних відносин в національній агропромисловій галузі.

Офіційного впровадження запропонованих автором шляхів підвищення ефективності економічного механізму державного управління розвитком агропромислового комплексу набуло в Управлінні агропромислового розвитку Чугуївської районної державної адміністрації Харківської області (довідка про впровадження № 01-28/709, від 9.11.2019 р.), та Департаменті агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації при формуванні програми розвитку агропромислового комплексу регіону (довідка про впровадження №08-29/2053, від 12.11.2019 р.).

Теоретичні та методичні положення визначення витрат і результативності функціонування агропромислового комплексу, використовувалися в роботі відділу агропромислового розвитку Харківської районної державної адміністрації (довідка про впровадження №01/02/07/118 від 30.10.2019 р.).

Методологічні основи оцінки розвитку агропромислового комплексу було використано в роботі Департаменту АПР Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження №01-108/123, від 17.05. 2019р).

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України при викладанні дисциплін «Територіальна організація влади в Україні», та «Управління соціальним і гуманітарним розвитком», «Державна політика: аналіз та механізми впровадження» для магістрів зі спеціальності «Публічне

управління та адміністрування»(Акт впровадження №7, від 19.05.2019).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно. Основні розробки, висновки та рекомендації, здійснені в межах цього дослідження, отримані автором особисто. Ідеї С. Домбровської, котра є співавтором декількох наукових праць, в дисертаційній роботі не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та фінансів» (м. Дніпро, 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування», (Мелітополь, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів» (Харків, 2019), III Всеукраїнській заочній науково-практичній конференції «Україна - ЄС: проблеми наукової та галузевої інтеграції» (м. Харків, 2019), : VII Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 2019), Міжнародній науково-практичній інтернет – конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука , практика» (м. Харків, 2020), .

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 31 наукових працях, зокрема в 1 одноосібній монографії, 16 статтях у фахових наукових виданнях України з державного управління, 6 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав з обраного напрямку дослідження, 8 тезах у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків і списку використаних джерел (358 найменувань). Загальний обсяг роботи – 411 сторінок, з них 366 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної теми та розкрито ступінь її розробленості; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; визначено зв'язок дисертаційної роботи з тематикою наукових досліджень Національного університету цивільного захисту України; представлено наукову новизну; показано теоретичну та практичну значимість отриманих результатів, наведено відомості щодо їхньої апробації.

У першому розділі – «Теоретичні аспекти системи державного управління агропромисловим комплексом в умовах модернізації економіки країни» - визначено сучасні підходи до формування системи державного управління агропромисловим комплексом, та роль держави в управлінні агропромисловим комплексом в умовах модернізації економіки країни, прослідковано еволюція системи державного управління галузями аграрно-промислового комплексу.

При проведенні дисертаційного дослідження було обґрунтовано положення, що методологія системи державного управління визначає суспільні відносини в тісному взаємозв'язку усіх факторів, що впливають на життєвий рівень людини й суспільства в цілому. У зв'язку із цим державне управління може бути презентовано як свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, органів на людей і економічні об'єкти, здійснюване з метою напряму їхньої дії на одержання результату. Термін «державне управління АПК» характеризує діяльність державних органів влади, спрямовану на ефективне функціонування галузі з метою стійкого продовольчого забезпечення країни переважно за рахунок власного виробництва й вирішення інших супутніх завдань, органів самоврядування.

У ринкових умовах, як правило, використовується термін «державне управління», яке припускає вплив держави на господарюючі суб'єкти непрямыми методами, через економічні інструменти: ціни, податки, кредити, субвенції, мита, квоти, компенсації і т.д. Державне управління, при цьому, в основному спрямоване на підтримку певних міжгалузевих і внутрішньогалузевих пропорцій.

Ретроспективний аналіз показує, що на першому етапі реформи до 1995-1996 г. при всьому різноманітті причин, що обумовили кризову ситуацію в агропромисловому виробництві, однієї з головних стала втрата управління процесами, які тут відбуваються. Причому, це характерно як для державного, так і для господарського рівнів. Орієнтація на те, що ринок відрегулює всі міжрегіональні, міжгалузеві й міжгосподарські відносини - не спрацювала. Відбувся розрив господарських зв'язків, різке скорочення виробництва, спроба кожного підприємства підтримати свою економіку за рахунок неконтрольованого підвищення цін - це привело до різкого зростання інфляції, диспаритету цін, взаємних неплатежів, невиконання заробітної плати, падінню платоспроможного попиту населення.

Агропромисловий комплекс, який до 1990 р. представляли сільське й лісове господарство, рибне й водної господарство, харчову й переробну промисловість, сільське будівництво, матеріально-технічне забезпечення й сервісне обслуговування і який мав чітко відпрацьовану систему органів державного управління на всіх рівнях, у роки реформ втратив свою цілісність. Міністерство втратило функції державного управління практично у всіх найважливіших напрямках функціонування АПК.

Пошук цілісної системи, адекватному поставленому завданню, що має багатоаспектний, комплексний характер є одним із принципових положень системного підходу. Поняття «ціле» і «система» різняться за ступенем спільності. Вони збігаються за змістом тільки тоді, коли система здобуває такі риси, які дають можливість визначити цей новий стан системи поняттям - «ціле». Цілісна система це певний клас систем, що досягають у своєму розвитку зрілості й завершеності. До такого класу ставиться біологічна система, де відбуваються процеси саморегуляції, які забезпечують системі відносну сталість її складу, властивостей і стійкість виконання основних функцій. Агропромисловий комплекс розглядається в дисертації як живий біологічний організм, а в якості основної її характеристики виділений людський фактор. У зв'язку з цим АПК визначається як соціо - біо -еколого — економічна система, у якій за рахунок продуктивного використання праці людей, біологічного й екологічного потенціалу сільськогосподарських угідь вирішуються не тільки виробничі завдання, але й життєво важливі соціальні проблеми.

Інше принципове положення - необхідність у процесі трансформації системи зберігати її цілісність. Підкреслюючи важливість збереження цілісності системи АПК як її невід'ємна властивість, виробничо-економічна система комплексу розглядається нами не тільки з погляду взаємозв'язків взаємодіючих між собою господарських ланок, що виконують певну для кожної ланки стадію виробництва кінцевої продукції комплексу, але й з погляду її можливості вести розширене відтворення. Якщо в системі є достатня кількість якісних ресурсів, що забезпечують самостійне відтворення і її розвиток, то така система зберігає свою цілісність.

Визначено, що система як цілісне формування визначається природою вхідних у неї елементів і характером, що встановлюються між ними зв'язків, тобто структурою. Тому важливим є дослідження закономірностей взаємозв'язків елементів, що входять у систему агропромислового комплексу й структуру. Структура сама впливає на елементи й обумовлює відповідні зміни їх властивостей, якостей. В основі формування структури АПК повинне лежати виділення функцій, необхідних для повного охоплення всіх етапів і стадій розширеного відтворення кінцевої продукції комплексу.

У ході проведеного наукового дослідження нами запропоновано класифікувати функції на функції-завдання й функції як форму діяльності. Функції-завдання визначаються особливостями об'єктів і процесів, якими необхідно управляти. До функцій як форм діяльності ставляться: двуєдина функція підготовки й прийняття управлінських рішень, функція організації виконання рішень, двоїста функція обліку й контролю ходу виконання рішень і функція оперативного регулювання процесу здійснення управлінських рішень. Функції й структура виступають відповідно як зміст і форма. Співпідпорядкованість їх така: функції первинні, а структура вторинна. У то же час структура є основою всієї організації системи державного управління поза рамками якої виключається можливість реалізації функцій-завдань.

Дійсно, як правило, пріоритетність функцій перед структурами не викликає сумніву. Разом з тим слід урахувувати, що в ряді випадків, особливо на господарському рівні, структура управління багато в чому повинна бути адекватній організаційній структурі виробництва. Так, організаційна виробнича структура (підприємство - відділення - бригада) визначає відповідну структуру управління (директор - управляючий - бригадир). Апарат же державного управління кожного рівня формується вже відповідно до функцій, які необхідно виконувати для нормального функціонування підприємства.

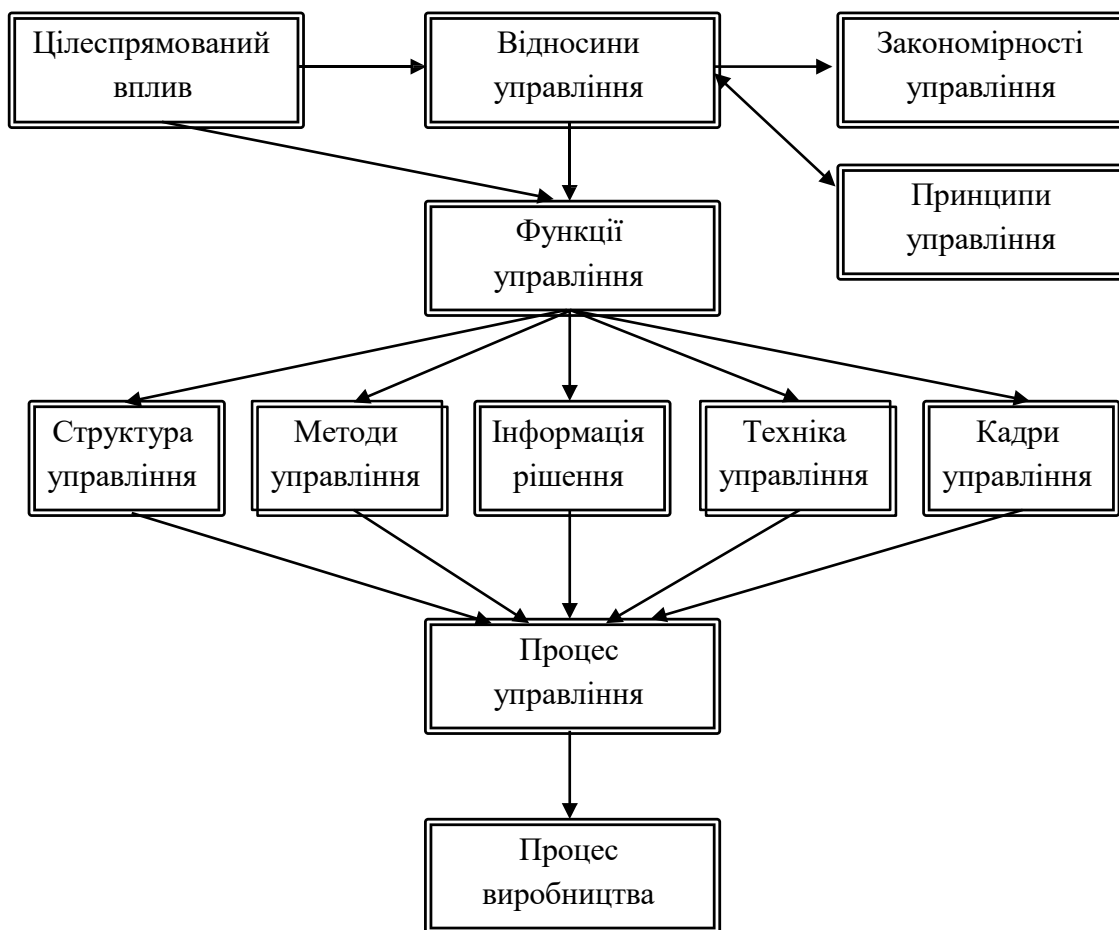

Рис.1. Місце категорії «функції управління» в системі державного управління

Самі функції ще не встановлюють, яким бути органу державного управління. Наприклад, у якості органа державного управління АПК області може бути Управління сільського господарства й продовольства, Комітет АПК, Міністерство сільського господарства і т.д. Вибір типу органа державного управління повинен урахувувати наявний вітчизняний і закордонний досвід, рекомендації науки, нормативні документи. Немаловажне значення має й суб'єктивний фактор.

Функції управління відрізняються різноманіттям змісту, ранжирування й характеру впливу на управляємі об'єкти. Це обумовлює їхню класифікацію за багатьма ознаками. Найчастіше застосовується розподіл функцій на загальні й конкретні. Загальні функції містять у собі керівництво, планування, регулювання, аналіз, облік, організацію, мотивацію й контроль. Кожна із цих функцій властива будь-якій системі управління. Функція «управління» при цьому пронизує всю систему державного управління.

Встановлено, що виникає необхідність у виборі нових критеріїв визначення складу АПК як об'єкта державного управління. Для встановлення цих критеріїв необхідний науковий аналіз технологічних, економічних, організаційно-управлінських і соціальних зв'язків, що є деякою мірою деталізує функціональні, синергетичні і інших форм зв'язків, відзначених вище. При цьому з позицій управління найбільш прийнятний, на думку автора, аналіз зв'язків за характером взаємодії виробника й споживача: прямі, зворотні й опосередковані (непрямі) зв'язки.

Таким чином, централізований координуючий вплив держави полягає в мобілізації ресурсів суспільства з формування й розвитку якісно більш високого рівня особистісних і речовинних елементів продуктивних сил АПК, які дійсно є стратегічними завданнями й визначають темпи науково - технічного й соціального прогресу.

У другому розділі – *«Методологічні основи розвитку системи державного управління агропромисловим комплексом України»* - систематизовано досвід закордонних держав в управлінні агропромисловим комплексом, визначено методологія сучасної системи механізмів державного управління агропромисловим комплексом, розкрито змістовні характеристики застосування програмно-цільового підходу в управлінні агропромисловим комплексом і оцінки ресурсів для реалізації цільових програм.

З точки зору системного підходу та на підставі вищезазначеного наукового визначення державного управління агропромисловим комплексом, визначено, що системи управління сільським господарством за кордоном досить різноманітні й залежать від державного устрою країни. У країнах з унітарним типом управління централізовано-адміністративні методи управління сполучаються з використанням ринкових важелів. Значною мірою адміністративне втручання держави в окремих країнах обмежується участю у вирішенні проблем аграрного виробництва, кооперативних організацій фермерів. Координація функцій центральних і регіональних органів управління при федеративному устрої держави здійснюється за допомогою спеціальних програм, фінансованих з держбюджету.

Досвід державного управління продовольчого комплексу в Європейських країнах свідчить про принципово нову схему взаємодії держави і господарських суб'єктів. Цей підхід пов'язаний з прямим вирішенням економічних проблем через створення ефективних, прозорих інструментів регулювання. Аграрна державна політика країн Європейського Союзу (ЄС) спрямована на підтримку доходів вітчизняних аграріїв. Досліджена система механізмів державного

управління аграрної сфери в розвинених зарубіжних країнах характеризується не стільки стимулюванням виробництва, скільки рішенням соціальних завдань — підтримка рівня доходів фермерів, розвитку сільської інфраструктури й природоохоронних заходів. Що стосується політики державного управління реформування аграрного сектора в Україні, то вона повинна в сучасних умовах стосуватися, насамперед, стимулювання вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції та реалізації експортно-орієнтованої стратегії його розвитку, що буде значним кроком для зростання всієї економіки країни і на цій основі підвищення рівня життя населення України.

Проведене дослідження дозволило визначити оцінку впливу факторів, які формують у цей час економічне зростання і саморозвиток підприємств агропромислового комплексу. Аналіз сучасного стану більшості підприємств АПК із погляду відтворювальних процесів показує, що їх реальне фінансове становище не дозволяє нарощувати темпи економічного розвитку, здійснювати розширене відтворення спожитих основних і обігових коштів. Рішення проблеми стійкого економічного зростання виробництва в агропромисловій сфері вимагає здійснення комплексу заходів.

Нами доведено необхідність збалансованості, яка в ході аграрної реформи ще більш загострилася й визначила низьку рентабельність і дефіцит власних фінансових ресурсів в агропромисловому комплексі. Зростання цін на промислову продукцію, використовувану сільськогосподарськими виробниками, яка випереджала і випереджає в багато разів зростання цін на продовольство. У законі України одним з найважливіших положень є «спостереження за індексом цін на сільськогосподарську продукцію, сировину й індексом цін (тарифів) на промислову продукцію (послуги), і підтримку паритету індексів таких цін». Однак діючого економічного механізму з регулювання цін паритету не створене.

Неспроможною виявилася спроба в ході реформ довести, що тільки частка виробництва із приватною власністю на землю буде функціонувати більш ефективно. Як показав аналіз, темпи зростання сільськогосподарського виробництва за час проведення реформи на підприємствах з різною формою власності залишаються низькими. Справа не у формі власності, а в організації ефективної структури виробництва й управління, у широкому застосуванні прогресивних форм землеробства, зацікавлені в роботі всіх учасників створення сільськогосподарської продукції, у стимулах праці, в однаковій державній підтримці, як часток, так і державних виробників. Нами запропоновано більш активно використовувати маловитратний спосіб виробництва в сільському господарстві, аналогічний типу «органічного сільського господарства».

Ринкові механізми державного управління земельними відносинами, купівля - продаж земель сільськогосподарського призначення, оренда й застави, використовуються недостатньо. Пріоритет віддається адміністративному управлінню, а не економічному. При цьому найчастіше заземляються права власників, а також сільської соціальної сфери. Зараз іде мало керований процес купівлі - продажу сільськогосподарської землі, договори оренди, у яких мають

гостру потребу всі виробники, не вигідні. Відсутність розвитку інфраструктури ринку землі й складності з оформленням належним чином права власності на земельні ділянки не дозволяють більшості власників здійснювати їхні застави під банківські кредити. У цей час тільки 11-13 відсотків сільськогосподарських земель можна закласти в банк під кредити. Необхідно суттєво спростити оформлення у власність, узаконити землю безкоштовно за землекористувачами, що безпосередньо працюють на ній.

Орієнтація держави в основному на дрібнотоварне виробництво в сільському господарстві не перспективна в аграрній сфері. В АПК потрібна економічно доцільно організована й взаємозалежна сукупність великих, середніх і малих підприємств. При цьому різні галузі комплексу, залежно від рівня розвитку інтеграції, будуть характеризуватися певним співвідношенням підприємств різних розмірів. Необхідно комерційне довгострокове співробітництво великих і дрібних підприємств, засноване на розвитку так званого «контрактного сільського господарства».

Проходить адаптація системи державного управління агропромисловим комплексом до ринкових умов господарювання. У ході реформування АПК і переходу економіки на ринкові відносини державне управління відділилося від господарського самоврядування. При цьому в минулому порушені управлінські відносини між державним центром, регіонами й місцевими органами. Вертикаль підсистеми державного управління розглядається нами як певна ділянка сфери управління, спеціалізована на об'єкті й суб'єктові управління. Першочерговою умовою є уточнення державних управлінських функцій-завдань управління агропромисловим комплексом на державному, регіональному й місцевому рівнях. Для кожного рівня організаційної структури органів державного управління визначається своє коло «органічних» функцій-завдань, а також критерії їх розподілу за ієрархічними рівнями.

Одночасно зі створенням управлінської вертикалі підсистеми державного управління обґрунтовуються варіанти побудови загальної на національному рівні підсистеми господарського самоврядування. Формування такої підсистеми являє собою цілеспрямовану діяльність державних органів і підприємницького співтовариства з розвитку організаційних і інституціональних перетворень в агропромисловому комплексі, орієнтованих на концентрацію економічної влади у великих корпоративних структурах, що формуються з господарських блоків на місцевих, регіональних і міжрегіональних рівнях у міру розвитку інтеграційних процесів у сфері виробництва й управління. Ефективне створення об'єднань, учасниками яких будуть господарські блоки окремих областей, з посиленням корпоративної ієрархії влади. Таким чином, буде формуватися загальна на національному рівні підсистема господарського самоврядування агропромисловим комплексом.

Процес створення цілісної єдиної системи АПК пов'язаний з одночасним розвитком двох підсистем: підсистеми державного управління й загальної в масштабі країни підсистеми господарського самоврядування.

Формування системи державного управління АПК неможливо без розвиненої його інфраструктури, особливо виробничої, кредитної, фінансової, соціальної, а також підприємницьких асоціацій. У результаті розвитку цих інститутів створився б вищий рівень корпоративного управління, яке забрало б на себе функції організатора, координатора й плануючого центру в господарському секторі АПК. Створення такого плануючого центру дозволило б переорієнтувати й підсистему державного управління. Перейти з основної її функції підтримки макроекономічної стабільності на функції планомірного соціального й економічного розвитку агропромислового комплексу, тобто на стратегічне управління.

У третьому розділі – *«Оцінка розвитку механізмів державного управління агропромисловим комплексом України»* - розкрито сучасний інструментарій формування показників становлення організаційно-правового механізму державного управління агропромисловим комплексом держави, систематизовано методичні особливості визначення характеристик і показників фінансового механізму державного управління в агропромисловому комплексі, проведено аналіз з визначення напрямів раціональних характеристик і показників агропромислового комплексу держави.

Кожна організаційно – правова форма механізму державного управління підприємств має свою специфіку. У них суттєво відрізняються: відповідальність власника, умови передачі прав власності, джерела фінансування, форми розподілу прибутку й збитків, можливості залучення нового капіталу, порядок оподаткування, процедури прийняття рішень, організаційні управлінські структури. Ці фактори, з урахуванням процесів інтеграції й кооперації, істотно впливають на створення не тільки організаційної структури самого підприємства, але й на формування системи його господарського самоврядування.

У ринковій економіці постійно міняються суб'єкти власності й відносини між ними в процесі державного управління господарством. Відповідно, державне управління підприємствами АПК у ринковій економіці здобуває іншого характеру, як представлено на рис.2

Під господарським самоврядуванням розуміється система форм і методів щодо самостійного регулювання діяльності господарюючих суб'єктів.

У більш вузькому змісті господарське ринкове самоврядування - це сукупність функцій, апаратних структур і механізмів взаємодії, застосовувана підприємствами, різними агропромисловими формуваннями й об'єднаннями для організації й управління їх діяльністю.

У ринковому самоврядуванні вихідним управлінським відношенням виступає самоврядування власника, тобто самоврядування — це органічна функція власника, який може виконувати її в повному обсязі або частково. Виконання функцій власником у повному обсязі означає, що він бере на себе управлінські функції підприємця, менеджера й трудового колективу.

Такий варіант ринкового самоврядування характерний для невеликих приватних господарств.

На середніх й особливо на великих підприємствах, коли відбувається відділення капіталу - власності від капіталу - функції, з'являється підприємець як самостійний суб'єкт ринкової економіки. Власник і підприємець стають автономними відносно один одного, при цьому власник може не бути підприємцем, а підприємець - власником.

Із практики аграрного бізнесу можна виділити чотири основні управлінські функції, властиві підприємцеві. У його функції входить: розробляти перспективні комерційні ідеї й становити бізнес - плани, створювати підприємство, ухвалювати нестандартні рішення в процесі бізнесу в умовах невизначеності, вести переговори, укладати угоди.

Поряд із власником, підприємцем і менеджером в управлінні господарством беруть участь члени трудового колективу. Сфера їх участі в управлінні охоплює, насамперед, трудові відносини і якість продукції й послуг. Ринкові відносини самі по собі не забезпечують гарантій соціального захисту непрацевдатним і соціально слабким працівникам господарств (і населення в цілому), особливо у випадках необхідності працевлаштування, підготовки й перепідготовки робочих кадрів масових професій. Ці функції управління у формі регулювання повинні здійснюватися державою і його органами на місцях, дотримуючи інтересів трудових колективів і держави в цілому.

Рис. 2. Державне управління агропромисловим підприємством в умовах ринку.

Природно, створити єдину універсальну організаційну структуру державного управління, придатну для кожного підприємства не представляється можливим.

У цей час на аграрному ринку України діє безліч інтегрованих структур холдингового типу, що поєднують підприємства сільського господарства, переробки, організації обслуговування, торгівлі, банки.

Засоби й сили можуть брати участь у реалізації одного процесу або сукупності процесів. Інвестиції в аграрний бізнес для багатьох з них є тимчасовим заходом перекачування надлишкового капіталу. Тому бажано, щоб у якості основних інвесторів - інтеграторів виступали б компанії зі сфери аграрного бізнесу, а для промислових компаній були б створені економічні умови, при яких агропромислове виробництво стало б для них джерелом одержання додаткового прибутку в довгостроковій перспективі.

Недоліків при організації й функціонуванні агрохолдингів можна привести чимало. Спочатку більшість холдингів, щоб застрахувати себе, вибрали організаційно - правову форму - акціонерне товариство.

Коли поєднуються інвестори й селянські господарства, то в них загальними стають не тільки борги, але й доходи, і загальний акціонерний капітал. На жаль, у багатьох випадках інвестори, поєднуючи в основному слабкі господарства, не дотримуються правових норм, диктуючи їм свої правила. Особливо виникли проблеми в області регулювання економічних відносин, що поєднують сторони.

Таким чином державне управління агропромисловим комплексом є складною структурою сукупністю взаємозалежних сфер і галузей. Якщо протягом сторіч функції сільськогосподарського виробництва не мінялися, то відносно способів виконання цих функцій існувало й існує безліч типів суб'єктів АПК.

Очевидно, що АПК за визначенням повинен виконувати складні й відповідні для державного значення функції, пов'язані із забезпеченням населення продуктами харчування, промисловості - сировиною а держави - продовольчою безпекою.

Перехід АПК України на ринкові відносини зажадав зміни командно-адміністративних методів управління на економічні методи із застосуванням методів дослідження операцій, що вимагають вирішення більш складних завдань в АПК із застосуванням обчислювальних засобів з великою пам'яттю й швидкодією, розроблених алгоритмів і програм розрахунків по них.

У цих умовах виникає об'єктивна необхідність системного наукового забезпечення державного управління АПК, розробки науково-обґрунтованого інструментарію, спрямованого на дослідження проблем продовольчої безпеки країни, прогнозування розвитку АПК при різноманітних сценаріях аграрної політики, оцінки заходів щодо захисту внутрішнього ринку й наслідків від вступу України в СОТ, виявлення впливу АПК на розвиток усієї економіки, оцінки впливу диспаритету цін і виробленню заходів для його подолання.

Визначення змісту й обсягу функцій, які повинні виконуватися АПК на різних рівнях ієрархії, є найважливішим початковим етапом обґрунтування у зв'язку з тим, що від змісту й обсягу функцій безпосередньо залежить структура АПК, його характеристики й показники, а також розподіл ресурсів, виділюваних на АПК. При обґрунтуванні системи зміст функцій виражається у вигляді переліку необхідної продукції й переліку необхідних видів послуг. Обсяг функцій ухвалюється рівним необхідної або можливої кількості одиниць продукції за кожною номенклатурою й кожному виду послуг. Зміст і обсяг функцій задається для певного проміжку часу (місяць, квартал, рік, п'ятирічка і т.д.).

На здійснення функцій безпосередньо впливають умови їх виконання, насамперед зовнішні умови (сусідство, мікроклімат суспільства, міжнародні зв'язки, існуюча конституція держави, закони й нормативно-правові акти, екологічне середовище і т.д.). Умови виконання функцій виражаються через параметри умов, задаються своїми кількісними даними й ураховуються при оптимізації.

При обґрунтуванні напрямів державного управління АПК необхідно проводити дослідження за двома типовими завданнями: завдання аналізу й завдання синтезу. При вирішенні завдань типу аналізу здійснюється оцінка впливу параметрів факторів і характеристик заходів на величину, названу показником. При рішенні завдань типу синтезу визначаються раціональні значення характеристик і показників, що ставляться до АПК, за допомогою критеріїв оптимальності. У цьому випадку характеристики АПК містять у собі характеристики заходів, як одну із груп характеристик. У якості критеріїв оптимальності можуть виступати й показники, використовувані при аналізі.

Вимоги за змістом й обсягом функцій за різними рівнями ієрархії є визначальними складовими частинами вимог до АПК. Крім цих вимог повинні враховуватися вимоги системного й комплексного підходів при синтезі й аналізі АПК, вимоги з обліку умов виконання функцій АПК і т.д. У цілому повинна бути визначена сукупність взаємозалежних вимог від вимог на рівні АПК до вимог до окремої складової частини або до декількох частин.

Принциповою вимогою до наукового рішення завдань аналізу й синтезу АПК (обґрунтуванню АПК) є одержання раціональних значень характеристик і показників раціонально-необхідного й раціонально - можливого АПК і обґрунтування найбільш ефективних і економічних шляхів зближення значень характеристик АПК.

Агропромисловий комплекс як система функціонує в просторі й часу, що можна об'єктивно виразити через процеси, що діють в АПК.

На рівні АПК регіону, АПК сільського району, сфери й суб'єкта АПК протікають процеси, причому ці процеси і їх зміст відрізняються друг від друга, тобто є своєрідними для складових частин АПК у зв'язку з тим, що кожний процес і, отже, сукупність процесів має своє призначення, і закінчуються різними кінцевими результатами.

При визначенні показників результативності й показників вартості процесів необхідно враховувати весь перелік процесів забезпечення й обслуговування, який необхідний для функціонування основного процесу, реалізованого засобами й силами, що ставляться до складеної частини АПК.

Структура процесів забезпечення й обслуговування, що впливають на основний процес, і фізичний зміст показників результативності й вартості процесів визначаються за призначенням.

Визначення раціональних значень характеристик і показників може здійснюватися при двох постановках завдання: у випадку знаходження раціонально-необхідного АПК застосовується перша постановка (завдання функцій підсистеми й мінімізація витрат ресурсів), а у випадку визначення раціонально-можливого АПК - друга постановка (завдання ресурсів і максимізація ефективності виконання функцій).

У випадку визначення раціонально-можливого АПК використовується принцип динамічної рівноваги, що вимагає, щоб якісні характеристики АПК відповідали раціонально-необхідному АПК, а кількісні характеристики повинні бути такими, щоб можна було в будь-який момент наростити виробництво в необхідному обсязі.

При наявності ресурсних обмежень виникає завдання оптимізації, при вирішенні якого в рамках ресурсних обмежень із безлічі можливих заходів визначаються пріоритетні за витратами ресурсів. Це завдання зважається на різних рівнях за критеріїв «ефективність - витрати - час». Тому найбільший інтерес представляють ті заходи, які є найбільш кращими за зазначеним критерієм. Для вибору таких заходів необхідні значення показників ефективності заходів і показники витрат на розробку й впровадження цих заходів. Відібрані за цими критеріями заходи ми називаємо можливими.

Визначення пріоритетних заходів починається із установаження можливих заходів стосовно до кожного розглянутого процесу. Установаження здійснюється виходячи з фізичної природи процесу й факторів, що впливають на його протікання.

Базовою основою оптимізації є процес, у рамках якого:

- складається перелік можливих заходів на рівні операцій, причому внаслідок різної природи завдань (функцій), вирішених у рамках кожної операції, ці заходи не можуть бути альтернативними для різних операцій. Вони, природно, можуть бути альтернативними в рамках однієї операції. Застосовуючи спектральний підхід, можна побудувати пріоритетний ряд заходів для кожної операції;

- складається перелік можливих заходів на рівні етапів процесу й застосовується та ж процедура, що й на рівні операцій. Одержуємо пріоритетний ряд заходів на рівні етапів процесу;

- складається перелік можливих заходів на рівні процесу й зазначеним вище образом перебуває пріоритетний ряд заходів на рівні процесу.

При інтегральному підході центральне місце займає знаходження залежності узагальненого показника від характеристик заходів. Причому ця

залежність повинна відповідати раціональному значенню цільової функції в області можливої зміни значень характеристик.

У четвертому розділі – «*Стратегічні напрями розвитку державного управління агропромисловим комплексом на сучасному етапі*» - окреслено розвиток державного управління агропромисловим комплексом в умовах реалізації державної програми розвитку сільського господарства, обґрунтовано шляхи активізації організаційно-правових механізмів державного управління формуванням багатокладної економіки в агропромисловому комплексі, встановлено шляхи підвищення ефективності економічного механізму державного управління на етапі модернізації економіки України.

Методологія системи державного управління визначає суспільні відносини в тісному взаємозв'язку всіх факторів, що впливають на життєвий рівень людини й суспільства в цілому. У зв'язку із цим державне управління може бути презентовано як свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, органів на людей і економічні об'єкти, здійснюване з метою направляти їхньої дії й одержати бажані результати. Термін «державне управління АПК» характеризує діяльність державних органів влади, спрямовану на ефективне функціонування галузі з метою стійкого продовольчого забезпечення країни переважно за рахунок власного виробництва й вирішення інших супутніх завдань, органів самоврядування.

У ринкових умовах, як правило, використовується термін «державне регулювання», яке припускає вплив держави на господарюючі суб'єкти непрямыми методами, через економічні інструменти: ціни, податки, кредити, субвенції, мита, квоти, компенсації і т.д. Державне регулювання, при цьому, в основному спрямоване на підтримку певних міжгалузевих і внутрішньогалузевих пропорцій.

Агропромисловий комплекс, який до 1990 р. представляли сільське й лісове господарство, рибне й водної господарство, харчова й переробна промисловість, сільське будівництво, матеріально-технічне забезпечення й сервісне обслуговування і який мав чітко відпрацьовану систему органів державного управління на всіх рівнях, у роки реформ втратив свою цілісність.

У муніципальних органах державного управління АПК за останні роки також відбулися істотні зміни й у структурі, і в чисельності працівників; це пояснюється тим фактом, що структура державного управління АПК на муніципальному рівні практично надана на розсуд місцевих адміністрацій. Так, їхня штатна чисельність у дореформений період становила порядку 40-50 людей. До теперішнього часу вона скоротилася в 2-3 рази й коливається в межах 4-17 людей. Ми відзначаємо, що, на його думку, у муніципальних органах з інтенсивним аграрним виробництвом і багатопрофільною орієнтацією чисельність апарату управління АПК повинна бути в межах 20 людей.

Для відновлення цілісності і стійкості системи АПК в дисертації пропонується включати на кооперативній основі сукупність взаємозв'язаних, взаємодіючих між собою ланок господарства, що виконують визначену для кожної ланки стадію розширеного відтворення кінцевої продукції комплексу.

У дослідженні простежено дотримання наукових принципів при побудові організаційної структури системи управління агропромисловим комплексом. Стійкість і управління комплексу залежить від принципів його організації. Нами систематизована сукупність засадничих наукових принципів, які розроблені наукою і ігноруються на практиці в процесі формування органів систем державного управління і господарського самоврядування АПК. Зважаючи на специфіку сільськогосподарського виробництва і ринкові умови господарювання, при формуванні системи управління комплексом, пропонується використати наступні нові принципи:

- принцип узгодженості прогресу організаційної трансформації з інституціональними перетвореннями;
- принцип обліку чинників, що постійно змінюються, і складності їх взаємозв'язків при ухваленні управлінських рішень;
- принцип пріоритету державної підтримки ефективних господарчих структур з різною організаційно-правовою формою, здатних забезпечити високі темпи зростання виробництва і соціальний розвиток сільських територій;
- принцип оптимального поєднання демократії і централізму;
- принцип еластичності і економічності.

На основі концептуальних положень «організаційного» і «інституціонального» підходів нами запропонована схема регульованих організаційних і інституціональних процесів підсистемами різних рівнів, що визначають економічне зростання і саморозвиток багатопрофільних підприємств аграрного бізнесу. Її особливістю є міжгалузевий підхід до управління агропромисловим комплексом.

Механізмами підсистем підприємств і державного управління забезпечується еволюція підприємств і здійснення розширеного відтворення за рахунок наступних організаційних чинників: накопичення (у усіх його різновидах), наукової організації виробництва і управління, інтеграції. Накопичення є відправною точкою розвитку, але воно неможливе без організації, яка упорядковує міжгалузеві зв'язки, підвищує виробничий потенціал господарських ланок. Самоорганізація господарюючих суб'єктів у великі інтегровані об'єднання сприяє оптимізації їх взаємодії і досягнення первенства в конкурентній боротьбі за ринки збуту. Сенс організаційних процесів полягає в утворенні усе більш ефективних структур в АПК на усіх його рівнях і як кінцевий результат - формування на кожному з цих рівнів відповідних управлінських структур. Аналіз світового досвіду показує, що велике, зростаюче підприємство, де найважливіша роль відводиться організації виробництва у рамках фірми за єдиним планом із створенням загального управління, є головним елементом сучасного господарства. Такий напрям розвитку узгоджується з об'єктивним законом переваги великого виробництва.

Організаційні перетворення повинні супроводжуватися створенням формальних і неформальних інститутів (політичних, економічних, контрактації), які визначають : владну, ієрархічну структуру суспільства; характер прав розпорядження власністю, функціонування виробничих одиниць

агропромислового комплексу, інфраструктурне забезпечення господарського процесу; знижують міру невизначеності і ризику, роблять можливими угоди між господарюючими суб'єктами і обумовлюють міжгалузеву збалансованість розвитку агропромислового комплексу. Інститути сприяють економії на трансакційних витратах і представляють такі ж передумови економічного зростання, як і еволюція підприємств агропромислового комплексу.

У ході проведеного дослідження визначено, що структура господарського управління АПК є багаторівневою й складною, невідповідність керівників і фахівців підприємств АПК до ринкової економіки, а також неопрацьованість нового організаційно-економічного механізму господарювання привели до різкої втрати управління підприємств, обумовили наростання кризових тенденцій.

За роки аграрних перетворень багато підприємств так і не змогли вписатися в «зовнішнє середовище». З одного боку, це пов'язане з відсутністю мінімально необхідної ринкової інфраструктури, диспаритетом цін, монополізмом постачальників матеріально-технічних ресурсів, переробників сільськогосподарської продукції, сфери агросервісного обслуговування, а з іншого - невідповідністю управлінських кадрів і відсутністю досвіду роботи в ринкових умовах.

Ми вважаємо, що вирішення проблем державного управління, пов'язане із взаємодією підприємства із зовнішнім середовищем, є, мабуть, однією з найбільш злободенних завдань сучасного агропромислового виробництва України. При цьому слід ураховувати, що зовнішнє середовище має два рівні - макро- і мікроекономічний.

Вплив макроекономічного рівня на економіку господарюючих суб'єктів повинне здійснюватися насамперед через прийняття різних державно-управлінських актів.

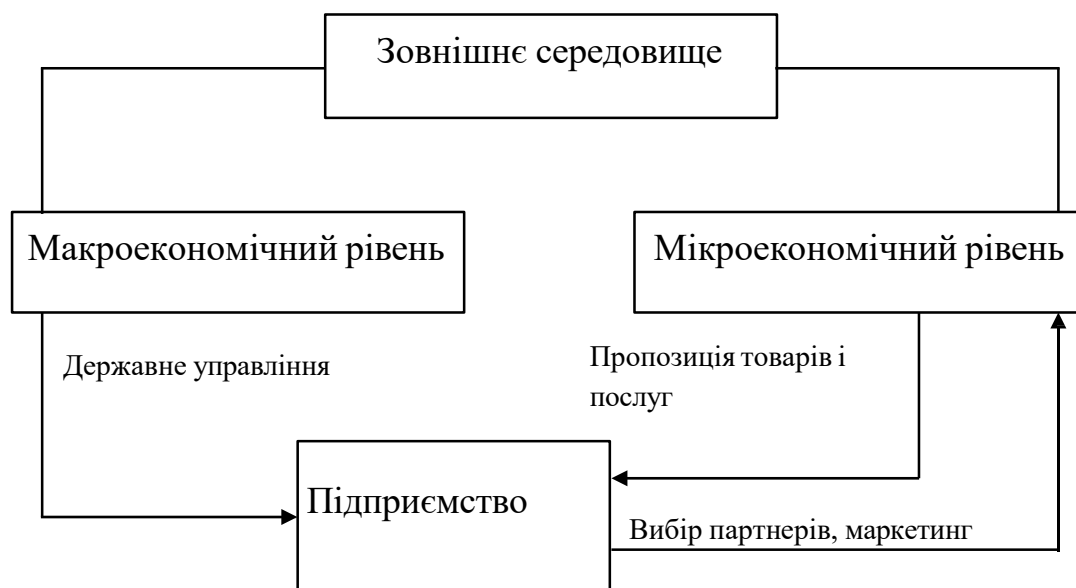

Рис.3. Схема взаємодії підприємств АПК із зовнішнім середовищем

Політика невтручання держави у сферу міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків, з одного боку, відсутність або невиконання прийнятих законів, з іншого, визначили економічну ситуацію, що створилася, основними характеристиками якої є:

- порушення міжрегіональних і міжгалузевих господарських зв'язків;
 - диспаритет цін на промислову й сільськогосподарську продукцію;
 - прискорена масована приватизація власності; різкий спад інвестиційної активності держави й втрата контролю над грошовим обігом;
 - неефективна податкова, митна й фінансово-кредитна політика;
 - відсутність державної підтримки сільської соціальної сфери і т.д.
- Вирішення цих проблем можливо переважно тільки в загальнонаціональному масштабі. Тому з позицій можливостей підприємства більший практичний інтерес представляє мікроекономічний рівень.

Нами обґрунтовано, що вирішення нових проблем виробництва й державного управління не вимагає обов'язкової поспішної заміни їх організаційних структур. Завдання тут вирішуються, як правило, не формою, а змістом діяльності суб'єктів, що становлять ці структури. Що стосується структур управління сільськогосподарських підприємств, тут можуть використовуватися їх чотири основні типи: лінійна (територіальна), дивізіональна (продуктова), функціональна (цехова) і матрична.

Основні функції державного управління, як відзначалося вище, зосереджені безпосередньо на підприємствах, адміністрація яких планує й організує всю внутрівиробничу діяльність, збут зробленої продукції, придбання матеріально-технічних ресурсів і т.д. Однак на рівні підприємства складно або неможливо вирішувати багато питань взаємодії його із зовнішнім оточенням. Для цих цілей створюються спеціальні господарсько-управлінські структури. Різновидів таких структур, побудованих по галузевому (продуктовому), територіальному або територіально-галузевому ознакам, може бути безліч: об'єднання, асоціації, союзи, акціонерні товариства і т.д.

У п'ятому розділі – *«Концептуальні засади державного управління агропромисловим комплексом України»* - науково обґрунтовано напрями формування адаптаційної схеми державного управління розвитку агропромислового комплексу, розроблена система оптимізації механізмів державного управління забезпечення стійкого розвитку агропромислового комплексу, обґрунтовано напрями реалізації комплексної програми державного управління стійким розвитком агропромислового комплексу.

Результати проведеного дослідження концептуальних моделей і механізмів державного управління стійкого розвитку агропромислового комплексу дозволяють зробити ряд теоретичних і практичних пропозицій відносно їх дозволу.

Відповідно до проведеного дослідження стійкість аграрного виробництва є економічною категорією, що відбиває в узагальненому виді рівень ефективності функціонування господарської системи упродовж тривалого періоду. Таким чином, стійке аграрне виробництво орієнтоване не на

отримання максимального ефекту в даний момент часу, а на збереження умов для стабільного забезпечення населення продовольством впродовж тривалого періоду, задоволення життєвих потреб нинішнього покоління людей без позбавлення такої можливості майбутніх поколінь.

Стратегія стійкого розвитку АПК, як комплекс основних цілей, задач, принципів і механізмів здійснення стійкого розвитку дає можливість зв'язаного, внутрішньо збалансованого функціонування тріади «природа, населення, господарство», що базується на виділеній групі принципів і критеріїв.

Формування і функціонування системи державного управління стійкого розвитку АПК ґрунтується на принципах раціонального аграрного протекціонізму, програмно-цільового управління, як найбільш раціонального методу підтримки, гарантоване, диференційованій в розподілі ресурсів, мотивації та ін.

Враховуючи динамічність процесів функціонування економічної сфери АПК, невизначеність структури взаємозв'язків його внутрішніх елементів, які не знаходять нині адекватного відображення в статистичних даних, перспективним є розвиток комплексного експертно-аналітичного підходу до аналізу характеристик стійкості. Його реалізація повинна включати в якості емпіричної основи ці офіційні статистики, відбиваючи усі аспекти, необхідні для аналізу компонентів системи, питання ж ухвалення рішень, вироблення управлінських дій переносяться на рівень експертів.

Вирішення проблеми виведення регіонального АПК на траєкторію стійкого зростання вимагає проведення серйозних структурно-організаційних перетворень. Основним напрямом реформування на найближчу і середньострокову перспективу у рамках пропонованої концепції забезпечення стійкого розвитку АПК повинне стати створення вертикально і горизонтально-інтегрованих регіональних виробничих комплексів (РПК) - холдингів на базі найбільш перспективних підприємств з подальшим вибудовуванням навколо них максимально повного виробничого циклу і формуванням єдиної збутової мережі.

Переваги холдингової схеми полягають в наступному:

- холдингові структури здатні агрегувати нестійкі господарства, стабілізувати виробництво і як наслідок, підвищити стійкість агропромислового комплексу регіону;

- прозорість структури забезпечить більш високу привабливість для інвесторів. При цьому організаційно-правова форма холдингу сприятиме вступу засобів як в підприємства, що виробляють готову продукцію, так і в розвиток сировинної бази держави.

- холдингові схеми дають можливість консолідувати велику частку ринку, що особливо важливо, враховуючи переважання за низкою товарних позицій продукції;

- оптимізувати використання виробничих потужностей і затрати на сировині, скоротити оборотні і адміністративні витрати; проводити внутрішньогосподарські операції на базі умовно-розрахункових цін; ефективно

перерозподіляти засоби в т.ч. для підтримки неприбуткових, але необхідних для бізнесу ланок.

Попередній фінансово-економічний аналіз галузей і виробництв АПК обумовлює доцільність створення регіональних холдингів в першу чергу в молочній галузі і птахівництві.

Сучасна економіка характеризується високою мірою розбалансованості. Розрив зв'язків між сировинними базами і переробки і між переробкою і торгівлею за роки реформ збільшився. Розвиток головних галузей АПК великою мірою залежить від постачань сировини, хоча самі могли б його робити в достатніх кількостях. Держава втрачає значні фінансові ресурси внаслідок низької доданої вартості, що створюється на її території. Ефективність системи державного управління АПК в ринкових умовах розвитку може бути підвищена за допомогою реалізації наступної сукупності дій: організація і забезпечення моніторингу соціально-економічних характеристик розвитку сільськогосподарської сфери; аналіз і оцінка ситуації на продуктовому ринку і дія на її розвиток з метою стабілізації; розробка стратегічних програм з розвитку сільськогосподарського виробництва, прийняття стратегічних рішень; оперативне управління процесом реалізації стратегічних програм і рішень. Аналіз реалізації цих дій на сучасному етапі дозволяє зробити висновок про неповноту або неадекватність їх утримування на сучасному етапі розвитку системи державного управління АПК.

Необхідність активної участі держави в управлінні ринковими стосунками з ряду напрямів відпадає, але нині це ініціативно-стимулююча форма державного управління соціально-економічних процесів розвитку суспільства. Однією з ефективних форм державного управління в АПК є система державного замовлення на постачання сільськогосподарської продукції, основна мета якого - концентрація ресурсного потенціалу на основних напрямках розвитку господарства, допомогти сільгосптоваровиробникам різних форм власності через взаємовигідні посередницькі послуги освоїти ринок.

Оскільки розвиток регіонального АПК повинен відбуватися системно, комплексно, то для реалізації пріоритетних напрямів потрібний комплексний механізм державного управління. Для забезпечення стратегічного бюджету фінансовими ресурсами необхідно використати «точки зростання», тобто підприємства, що входять до складу АПК, які вже зараз працюють стабільно і стійко. Формування останніх можливо на базі племінних дослідно-виробничих господарств, переробних підприємств. Сюди ж необхідно направляти наявні кредитні і інвестиційні ресурси, оскільки саме ці підприємства здійснюють процес виробництва на інтенсивній основі.

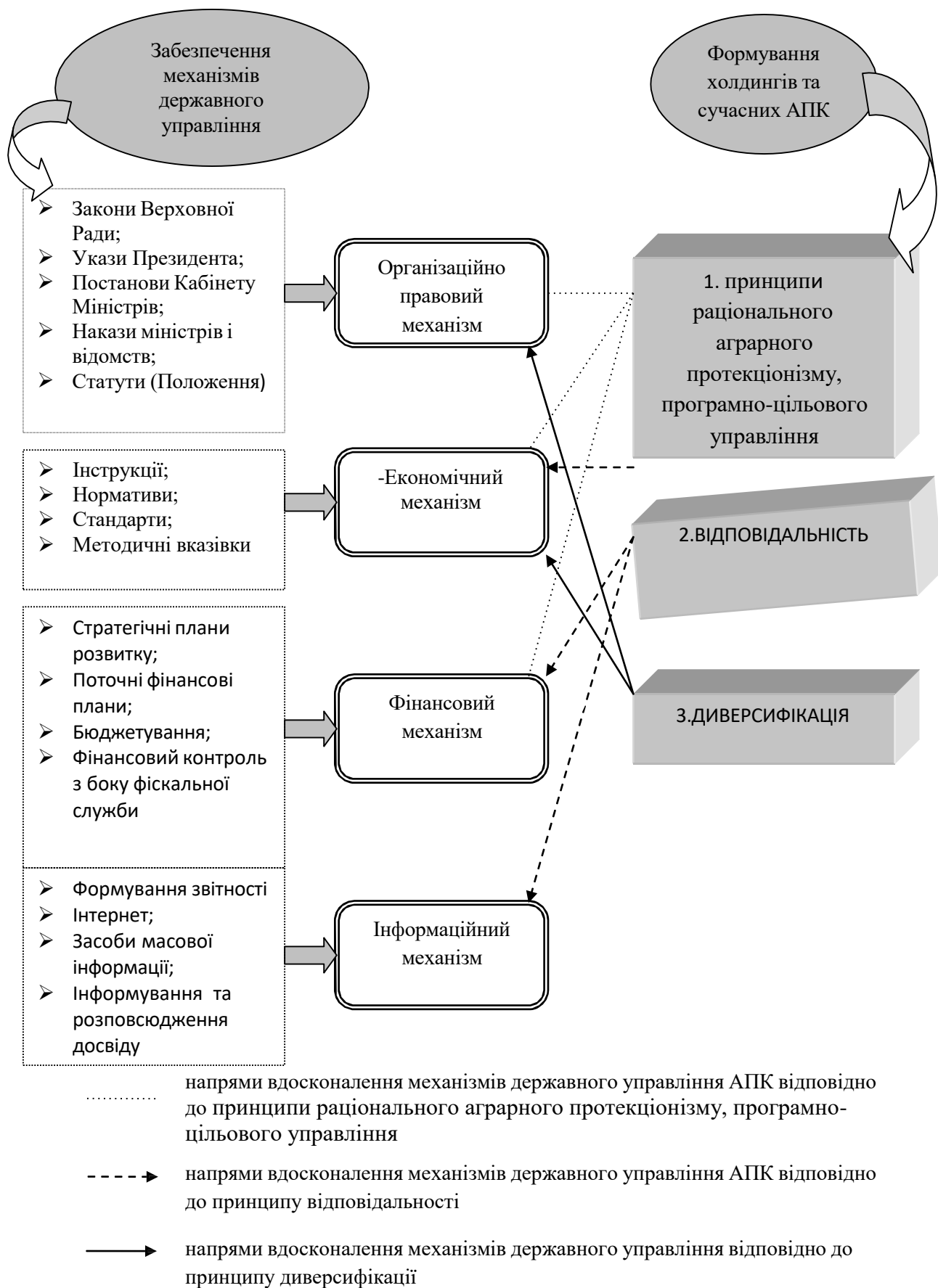

Рис. 4 Система оптимізації механізмів державного управління забезпечення стійкого розвитку агропромислового комплексу

У стратегічному відношенні найбільший інтерес в якості «точок зростання» представляють переробні підприємства в системі АПК, опора на які за допомогою інвестицій дозволить управляти становленням і розвитком усього технологічного ланцюга, забезпечуючи мультиплікативний ефект в АПК в цілому. Надалі вони самі повинні виступати джерелом інвестицій для розвитку сільськогосподарського виробництва і ланцюга реалізації продукції.

Реалізація концепції стійкого розвитку агропромислового комплексу дозволить забезпечити значний приріст виробництва продуктів харчування, підвищити ефективність роботи АПК і конкурентоспроможність його продукції, поліпшити економічне положення агропромислових підприємств. Соціальна ефективність концепції проявляється в підвищенні доходів робітників, зайнятих в АПК, розвитку соціальної інфраструктури села, здійснювати організаційне облаштування аграрного виробництва і економічних стосунків, підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва і його стійкості.

Відновлення зростання агропромислового виробництва буде сприяти розвитку інших галузей господарства, підвищенню інвестиційної активності в АПК, підвищенню рівня зайнятості сільського населення, збільшенню накопичення капіталу і розширенню податкової бази.

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо оптимізації механізмів державного управління агропромисловим комплексом України.

Результати проведених досліджень уможливають отримання таких висновків

1. Визначено сучасні підходи до формування системи державного управління агропромисловим комплексом. Окреслено, у ході проведеного дослідження, що державне управління може бути презентовано як свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, органів на людей і економічні об'єкти, здійснюване з метою направляти їхньої дії й одержати бажані результати.

Одночасно зі створенням управлінської вертикалі підсистеми державного управління обґрунтовуються варіанти побудови загальної на національному рівні підсистеми господарського самоврядування. Формування такої підсистеми являє собою цілеспрямовану діяльність державних органів і підприємницького співтовариства з розвитку організаційних і інституціональних перетворень в агропромисловому комплексі, орієнтованих на концентрацію економічної влади у великих корпоративних структурах, що формуються з господарських блоків на

місцевих, регіональних і міжрегіональних рівнях у міру розвитку інтеграційних процесів у сфері виробництва й управління.

2. Проаналізовано досвід закордонних держав в управлінні агропромисловим комплексом, та обґрунтовано системний підхід до застосування досвіду закордонних держав в державному управлінні агропромисловим комплексом, які в межах концепцій, доктрин та стратегій передбачають забезпечення високої результативності державних і недержавних інституцій, отриманні системного ефекту в забезпеченні інтересів держави та створенні економічних, соціальних і матеріально-технічних умов становлення ринку та дотримання принципу поєднання економічних і соціальних цілей. Визначено, що система управління сільським господарством за кордоном досить різноманітна й залежить від державного устрою країни. У країнах з унітарним типом управління централізовано-адміністративні методи управління сполучаються з використанням ринкових важелів. Значною мірою адміністративне втручання держави в окремих країнах обмежується участю у вирішенні проблем аграрного виробництва, кооперативних організацій фермерів. Координація функцій центральних і регіональних органів управління при федеративному устрої держави здійснюється за допомогою спеціальних програм, фінансованих з держбюджету.

3. Оцінено розвиток механізмів державного управління агропромисловим комплексом України, та запропоновано методичні положення державного управління щодо визначення витрат і результативності етапів основного процесу функціонування АПК, їх забезпечення і обслуговування, на основі методів угруповань, кореляційного аналізу і застосування систем імовірнісних співвідношень, впливи чинників і заходів, що забезпечують оцінку, для визначення раціональних значень характеристик АПК і його підсистем за рівнями ієрархії.

4. Розкрито методичні особливості визначення характеристик і показників фінансового механізму державного управління в агропромисловому комплексі та окреслено наукові засади розвитку державного управління агропромисловим комплексом на основі проаналізованого закордонного досвіду його здійснення, що, на відміну від існуючих, передбачають комплексне вдосконалення внутрішньо - і зовнішньополітичної діяльності держави у цій сфері шляхом концептуалізації її пріоритетів, які розділено залежно від суб'єктного складу та спрямованості їх діяльності на два блоки, а саме: 1) пріоритети діяльності державних фінансових інституцій розвитку агропромислового комплексу України (з урахуванням її інтеграційних прагнень і безпекових завдань); 2) пріоритети діяльності недержавних інституцій у сфері розвитку аграрних холдингів (при формуванні, реалізації та контролі державної політики в цій сфері). При визначенні показників результативності й

показників вартості процесів необхідно враховувати весь перелік процесів забезпечення й обслуговування, який необхідний для функціонування основного процесу, реалізованого засобами й силами, що ставляться до складеної частини АПК.

Структура процесів забезпечення й обслуговування, що впливають на основний процес, і фізичний зміст показників результативності й вартості процесів визначаються за призначенням процесу.

5. Охарактеризовано організаційно-правові механізми державного управління формуванням багатоукладної економіки в агропромисловому комплексі. Обґрунтовано що кожна організаційно - правова форма механізму державного управління підприємств має свою специфіку. У них суттєво відрізняються: відповідальність власники, умови передачі прав власності, джерела фінансування, форми розподілу прибутку й збитків, можливості залучення нового капіталу, порядок оподатковування, процедури прийняття рішень, організаційні управлінські структури. Ці фактори, з урахуванням процесів інтеграції й кооперації, істотно впливають на створення не тільки організаційної структури самого підприємства, але й на формування системи його господарського самоврядування

6. Визначено й науково обґрунтовано шляхи підвищення ефективності економічного механізму державного управління на етапі модернізації економіки України а запропоновано методологічні підходи до підвищення ефективності економічного механізму державного управління , що дасть змогу підвищення доходів працівників, зайнятих в агропромисловому комплексі, розвитку соціальної інфраструктури села, вдосконаленні організаційного облаштування аграрного виробництва і економічних стосунків, в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва і його стійкості. Охарактеризовано економічні стосунки на ринку сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, що складаються під впливом платоспроможного попиту і пропозиції. У цих умовах економічний механізм державного управління аграрних ринків дозволяє знижувати міру дії негативних чинників сучасної економіки на сільськогосподарське виробництво.

7. Розроблено напрями формування адаптаційної схеми державного управління розвитку агропромислового комплексу. Сформульовано й науково обґрунтовано базис впровадження напрямів адаптаційної схеми державного управління розвитку агропромислового комплексу, який запропоновано законодавчо закріпити для забезпечення стратегічності реалізації цієї основної функції, що в систематизованому вигляді охоплює інституційну діяльність органів державного управління щодо цілепокладання, прогнозування, планування і програмування в зазначеній сфері, спрямованого на вирішення завдань стабільного соціально-економічного розвитку держави, її регіонів і

суспільства, збалансоване задоволення інтересів яких визнано необхідною умовою для підтримки економіки сільського господарства на належному рівні;

8. Окреслено систему оптимізації механізмів державного управління забезпеченням стійкого розвитку агропромислового комплексу, та запропоновано модель оптимізації механізмів державного управління забезпеченням стійкого розвитку агропромислового комплексу який включає нормативно-правовий, інституційний, організаційно-економічний інформаційно-комунікаційний механізми у сфері розвитку сільського господарства на засадах забезпечення сталого розвитку, що є взаємозалежними та взаємоузгодженими між собою та функціонують на основі узагальнених принципів (кооперації, фермерства, та формування холдингів) і кооперативних цінностей як на державному так регіональному рівнях.

9. Розкрито механізми впровадження комплексної програми державного управління стійким розвитком агропромислового комплексу. Обґрунтовано, що в комплексі вони передбачають формування тенденцій, за яких постійні законодавчі зміни у сільському господарстві детермінують дозволить забезпечити стабілізацію і подальший приріст виробництва продуктів харчування, підвищити ефективність роботи АПК і конкурентоспроможність його продукції, поліпшити економічне положення агропромислових підприємств.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Науменко А.О. Державне управління агропромисловим комплексом України: методологія, теорія, практика. Монографія. НУЦЗУ. 300с.

Статті у наукових фахових виданнях з державного управління

2. Науменко А. О. Адаптація процесів державного управління розвитком агропромислового комплексу в Україні до умов трансформації ринкових відносин . Право та державне управління. 2019. - № 1. С. 45-49.

3. Науменко А. О. Необхідність розробки та впровадження державної програми розвитку агропромислового комплексу України [Електронний ресурс]. Державне управління: удосконалення та розвиток. . 2019. № 3. Режим доступу. - <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=3&y=2019>.

4. Науменко А. О. Специфіка розробки та впровадження механізмів державного управління агропромисловим комплексом . «Інвестиції: практика та досвід». . 2019. .№ 7. С.126-129.

5. Науменко О. А. Напрями державної підтримки сталого розвитку агропромислового комплексу України. Держава та регіони. 2019. № 2. (Серія «Державне управління»). С.97-101.
6. Науменко А. О. Інноваційні процеси в державному управлінні розвитком агропромислового комплексу України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2019. № 11. С.113-116.
7. Науменко А. О. Механізми формування державної інноваційної політики в агропромисловому комплексі України. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. 2019. Т. 30 (69). № 3. – (Серія «Державне управління»). С.128-131.
8. Науменко А. О. Організаційно-економічний механізм державного управління агропромисловим комплексом України . Право та державне управління. 2019. № 1. С.190-193.
9. Науменко А. О. Механізм трансферу технологій до агропромислового комплексу за підтримки держави . Інвестиції: практика та досвід». 2019. № 9. С.90-94.
10. Науменко А.О. Державне управління розвитком агропромислового комплексу України. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління. 2019.1(10). С.226-233.
11. Науменко А.О. Концептуальні засади державного управління аграрним сектором економіки. праць «Право та державне управління» Вип. 5, 2019. Запорозжє. С. 89-94.
12. Науменко А.О. Домбровська С.М. Парадигма державного регулювання аграрного сектору в контексті світового досвіду. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування” ХНТУ Херсон. - 2019. Режим доступу до журн. : http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/20.pdf
13. Науменко А.О. Тенденції та перспективи державної фінансової підтримки агропромислового комплексу України. Публічне управління і адміністрування в Україні». Одеса. 2019. №10. С. 102-105.
14. Науменко А.О. Механізми державного регулювання агропромисловим комплексом: інноваційно-інвестиційна складова[Електронний ресурс] . Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 11. Режим доступу. - <http://www.dy.nayka.com.ua/?n=3&y=2019>.
15. Науменко А.О. Інноваційна політика розвитку агропромислового комплексу України: методологічно-правовий аспект. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління. 2019.2(11). С. 59-66.
16. Науменко А.О. Державне регулювання багатокладною економікою аграрного сектору України. Науковий журнал «Публічне управління і адміністрування в Україні». Одеса. 2019. С.51-54.

17. Науменко А.О. Державне регулювання агропромислового комплексу України. «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління». Том 30 (69) № 4, 2019. С.93-97.

Статті в закордонних виданнях за фахом

18. . Науменко А.А. State management of agro-industrial complex in the context of food security. East Journal of Security Studies, Vol 4 No 1 - 2018 . С. 26-35

19. Науменко А.А. Эффективность государственного управления агропромышленным комплексом Украины: реалии и перспективы. სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“ Scientific magazine “Authority and society . № 1 (49) 2019, ტომი III. С. 45-51.

20. Науменко А.А. Домбровская С.Н. Efficiency of public administration by the agribusiness industry of Ukraine. Nauka i studia" NR 10 (190) 2019 – С.

21. Науменко А.О Государственное управление инвестиционным климатом агропромышленного комплекса Украины. სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“ Scientific magazine “Authority and society . № 3 (51) 2019, ტომი III. С. 61-66

22. Науменко А.А. Food security of Ukraine as a component of national security. East Journal of Security Studies, Vol 5 No 2. 2019. С.9-14.

23. Науменко А.А State management of the agricultural complex of Ukraine: threats and prospects . Nauka i studia" NR 2020. С. 21-25.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

24. Науменко А.О. Методологічні засади державного управління аграрним сектором економіки. . Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2019 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. С.250-251.

25. Науменко А.О. Державна інноваційна політика в агропромисловому комплексі України. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та фінансів». 19 травня 2019 р. Дніпро. С.366-368.

26. Науменко А.О. Організаційно-економічний механізм державного управління аграрною галуззю. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів» 05 листопада 2019 року . Харків. С.

27. Науменко А.О. Аналіз впровадження організаційно-економічного

механізму державного управління в агропромисловим комплексом України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування», 18 жовтня 2019 року, Мелітополь. С.218-220.

28. Науменко А.О. Державне регулювання аграрної галузі в контексті європейської інтеграції. Україна: Матеріали III Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції «Україна - ЄС: проблеми наукової та галузевої інтеграції» (м. Харків, 6 – 7 вересня 2019 року) /Наукове партнерство «Центр наукових технологій». – Харків: НП «ЦНТ», 2019.– С.47-52.

29. Науменко А. О. Державне управління розвитком агропромислового комплексу в Україні в умовах трансформації ринкових відносин. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : матеріали XIII наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Решетніченка Андрія Володимировича / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С.252-254.

30. Науменко А.О. Інноваційні механізми державного управління розвитком агропромислового комплексу України . ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: матеріали VII Міжнародної заочної науково-практичної конференції 29 листопада 2019 р. / за ред. В. М. Огаренка, О. В. Покатаєвої та ін. Запоріжжя: КПУ, 2019. С. 136-139.

31. Науменко А.О. Формування інноваційного механізму державного управління агропромисловим комплексом. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. С.123-125.

АНОТАЦІЯ

Науменко А.О. Механізми державного управління агропромисловим комплексом України – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2020.

В дисертації: систематизовано теоретичні засади та визначено розв'язання актуальної наукової проблеми щодо теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій оптимізації механізмів державного управління агропромисловим комплексом України. З урахуванням наведеного виділено такі науково-теоретичні, методологічні та практико орієнтовані напрями дослідження, як визначення сучасних підходів до формування системи державного управління агропромисловим комплексом. Було проаналізувати досвід закордонних держав в управлінні агропромисловим

комплексом, та оцінено розвиток механізмів державного управління агропромисловим комплексом України У ході проведеного дослідження розкрито методичні особливості визначення характеристик і показників фінансового механізму державного управління в агропромисловому комплексі. Охарактеризовано організаційно-правові механізми державного управління формуванням багатокладної економіки в агропромисловому комплексі.

Автором дисертаційного дослідження було визначено й науково обґрунтовано шляхи підвищення ефективності економічного механізму державного управління на етапі модернізації економіки України, та розроблено напрями формування адаптаційної схеми державного управління розвитку агропромислового комплексу. Окреслено систему оптимізації механізмів державного управління забезпеченням стійкого розвитку агропромислового комплексу і розкрито механізми впровадження комплексної програми державного управління стійким розвитком агропромислового комплексу.

Ключові слова: механізми державного управління агропромисловим комплексом України, державне управління, соціально-економічний розвиток держави, економічний механізм державного управління, фінансовий механізм державного управління, організаційно-правовий механізм державного управління.

SUMMARY

Naumenko A.O. Mechanisms of public administration of the agro-industrial complex of Ukraine. – Qualifying scientific paper, as the manuscript.

Thesis for the scientific degree of a doctor of science in public administration, speciality 25.00.02 – mechanisms of public administration. – National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv, 2020.

In the thesis: the theoretical foundations have been systematized and the solution of the topical scientific problem concerning the theoretical and methodological substantiation and development of practical recommendations as to optimization of the mechanisms of public administration of the agro-industrial complex of Ukraine have been determined. Considering the abovementioned, the scientific-theoretical, methodological and practically oriented directions of research have been highlighted to define contemporary approaches to the formation of the public administration system of the agro-industrial complex. The foreign countries experience in managing the agro-industrial complex has been analysed, the development mechanisms of public administration of the agro-industrial complex of Ukraine has been evaluated. The organizational and legal mechanisms of public administration of the multifaceted economy formation in the agro-industrial complex have been characterized.

The author of the thesis has identified and scientifically substantiated the ways the efficiency of the economic mechanism of public administration at the stage of the Ukrainian economy modernization, and has worked out the directions of the adaptation scheme formation of public administration of the agro-industrial complex development. The optimization system of the mechanisms of public administration by providing sustainable development of the agro-industrial complex has been outlined and the mechanisms of the complex program implementation of public administration concerning sustainable development of the agro-industrial complex have been revealed.

Keywords: mechanisms of public administration of the agro-industrial complex of Ukraine, public administration, social and economic development of the state, economic mechanism of public administration, financial mechanism of public administration, organizational and legal mechanism of public administration.

АННОТАЦИЯ

Науменко А.О. Механизмы государственного управления агропромышленным комплексом Украины - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на получение научной степени доктора наук из государственного управления за специальностью 25.00.02 - механизмы государственного управления. - Национальный университет гражданской защиты Украины. - Харьков, 2020.

В диссертации: систематизированы теоретические принципы и определено решение актуальной научной проблемы относительно теоретико-методологические обоснования и разработки практических рекомендаций оптимизации механизмов государственного управления агропромышленным комплексом Украины. С учетом приведенного анализа, выделены такие научно-теоретические, методологические и практико - ориентированные направления исследования, как определение современных подходов к формированию системы государственного управления агропромышленным комплексом. Было проанализировать опыт зарубежных государств в управлении агропромышленным комплексом, и оценено развитие механизмов государственного управления агропромышленным комплексом Украины. В ходе проведенного исследования раскрыты методические особенности определения характеристик и показателей финансового механизма государственного управления в агропромышленном комплексе. Охарактеризованы организационно-правовые механизмы государственного управления формированием многоукладной экономики в агропромышленном

комплексе.

Автором диссертационного исследования было определено и научно обосновано пути повышения эффективности экономического механизма государственного управления на этапе модернизации экономики Украины, и разработаны направления формирования адаптационной схемы государственного управления развитием агропромышленного комплекса. Очерчена система оптимизации механизмов государственного управления обеспечением устойчивого развития агропромышленного комплекса и раскрыты механизмы внедрения комплексной программы государственного управления устойчивым развитием агропромышленного комплекса.

Для достижения отмеченной выше цели исследования и решения поставленных заданий диссертантом широко использовались общие и специальные методы научного познания. Методологическую основу работы представляют общенаучные приемы исследований и специальные методы, которые основываются на современных научных принципах управленческой, экономической и родственных с ними наук. В основу методологии исследования был положен системный подход, методологическая специфика которого определяется тем, что он ориентирует исследование на раскрытие целостности объекта и механизмов, что ее обеспечивают, на выделение разнообразных типов связей сложного объекта и возведения их в единственную теоретическую картину.

Автором использован ряд научных методов, в частности: гипотетико-дедуктивный метод формирования методологии диссертационного исследования, который дал возможность сформировать гипотезу исследования, построить эвристические модели совершенствования механизмов государственного управления агропромышленным комплексом Украины.. Дедуктивное доказательство выдвинутой гипотезы исследования не только подтвердило правильность формирования его методологии, справедливость выводов, но и дало возможность также выдвинуть и верифицировать практические рекомендации по усовершенствованию исследуемого объекта; структурно-функциональный анализ, сущность которого заключается в выделении элементов системы государственного управления агропромышленным комплексом Украины; ряд сравнительных методов, которые предоставили возможность анализа стандартов и механизмов государственного управления агропромышленным комплексом Украины; статистический метод, который дал возможность раскрыть реальные и точные факты состояния исследуемого объекта; прогностический метод, с помощью которого определены более отдаленные перспективы его развития; теоретико-концептуальный метод, который определил направление исследования, воплощенное в анализе функций, структуры и параметров объекта, и дал

возможность обозначить, осмыслить, описать и сравнить роль механизмов государственного управления агропромышленным комплексом Украины, уточнить их функции в деятельности каждой из подсистем, оценить результаты управленческого влияния, обнаружить перспективы и механизмы.

Информационную базу диссертационного исследования представляли нормативно-правовые акты, Указы Президента Украины, труда зарубежных и отечественных ученых, Интернет-ресурсы, статистическая информация Государственного комитета статистики Украины и других центральных органов исполнительной власти.

Ключевые слова: механизмы государственного управления агропромышленным комплексом Украины, государственное управление, социально-экономическое развитие государства, экономический механизм государственного управления, финансовый механизм государственного управления, организационно-правовой механизм государственного управления.

Підписано до друку 20.01.2020 р.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.